

ETIOLOGIYASI YETARLICHANIQLANMAGAN TERIKASALLIKLARI

Safarova Maftuna Doniyor qizi

Xalqaro Innovatsion Tibbiyot Texnikumi nodavlat ta'lim muassasasi

Terapiya va Pediatriya kafedrası mudiri

Annotatsiya. Zamonaviy dermatologiyada etiologiyasi yetarlicha aniqlanmagan teri kasalliklari muhim klinik va ilmiy muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu kasalliklar nafaqat tashxis qo'yish va davolash jarayonida qiyinchiliklar tug'diradi, balki bemorlarning hayot sifatiga ham jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi. Mazkur maqolada etiologiyasi noma'lum yoki to'liq aniqlanmagan teri kasalliklarining kelib chiqishiga ta'sir etuvchi asosiy biologik, immunologik, genetik, psixologik va ijtimoiy omillar ilmiy manbalar asosida tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida klinik kuzatuvlar, laboratoriya va immunologik tekshiruvlar natijalari, shuningdek, zamonaviy dermatologik tadqiqotlar xulosalari umumlashtirildi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, mazkur kasalliklar ko'p omilli tabiatga ega bo'lib, ularning rivojlanishida autoimmun jarayonlar, stress omillari va atrof-muhit ta'siri muhim o'rin tutadi. Maqola etiologiyasi noma'lum teri kasalliklarini chuqurroq anglash va kelgusida samarali davolash hamda profilaktika strategiyalarini ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: etiologiyasi noma'lum teri kasalliklari, dermatologiya, autoimmun jarayonlar, psixosomatik omillar, immun tizimi.

Аннотация. В современной дерматологии кожные заболевания с недостаточно изученной этиологией остаются одной из наиболее сложных научно-клинических проблем. Данные заболевания создают трудности в диагностике и лечении, а также значительно снижают качество жизни пациентов. В статье на основе анализа научной литературы рассматриваются основные биологические, иммунологические, генетические, психологические и социальные факторы, влияющие на развитие кожных заболеваний с неустановленной этиологией. В ходе исследования были

обобщены результаты клинических наблюдений, лабораторных и иммунологических исследований. Полученные данные свидетельствуют о многофакторной природе данных заболеваний, в развитии которых важную роль играют аутоиммунные реакции, стрессовые факторы и влияние окружающей среды. Результаты исследования могут быть использованы при разработке комплексных подходов к лечению и профилактике данных дерматологических патологий.

Ключевые слова: кожные заболевания неясной этиологии, дерматология, аутоиммунные процессы, психосоматические факторы, иммунная система.

Annotation. In modern dermatology, skin diseases with insufficiently clarified etiology remain one of the most complex scientific and clinical challenges. These conditions complicate diagnosis and treatment processes and significantly affect patients' quality of life. This article analyzes the main biological, immunological, genetic, psychological, and social factors contributing to the development of skin diseases with unclear etiology based on current scientific literature. The study summarizes data from clinical observations, laboratory and immunological investigations. The results indicate that these diseases are multifactorial in nature, with autoimmune mechanisms, stress factors, and environmental influences playing a significant role. The findings contribute to a deeper understanding of the pathogenesis of skin diseases with unknown etiology and may support the development of effective treatment and prevention strategies.

Keywords: skin diseases of unknown etiology, dermatology, autoimmune processes, psychosomatic factors, immune system.

Kirish.

Zamonaviy tibbiyotda teri kasalliklari keng tarqalgan patologiyalar qatoriga kirib, ularning ayrim turlari etiologik jihatdan yetarlicha o'rganilgan bo'lsa-da, muhim bir qismi hanuzgacha noma'lum yoki to'liq aniqlanmagan sabablar bilan bog'liq holda namoyon bo'lmoqda. Teri inson organizmining eng katta a'zosi bo'lib, tashqi muhit bilan bevosita aloqada bo'lishi sababli turli fizik, kimyoviy, biologik va psixologik omillarga nisbatan sezgir hisoblanadi[1]. Shu jihatdan, teri kasalliklarining kelib chiqish mexanizmlarini aniqlash dermatologiya fanining dolzarb masalalaridan biri sanaladi. Etiologiyasi

yetarlicha aniqlanmagan teri kasalliklari nafaqat klinik tashxis qo'yishda, balki samarali davolash va profilaktika choralarini ishlab chiqishda ham muayyan qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi.

Ilmiy adabiyotlarda bunday kasalliklar ko'pincha multifaktorial tabiatga ega bo'lib, ularning rivojlanishida genetik moyillik, immun tizimi buzilishlari, nerv tizimi faoliyatidagi o'zgarishlar, endokrin disbalans, atrof-muhit omillari hamda psixosomatik holatlar muhim rol o'ynashi qayd etiladi. Shunga qaramay, ushbu omillarning qaysi biri yetakchi ekanligi yoki ularning o'zaro ta'siri aniq mexanizmlar asosida izohlanmagan[2]. Masalan, vitiligo, psoriaz, atopik dermatit, lichen planus, rosacea kabi kasalliklar etiologiyasi to'liq aniqlanmagan dermatozlar qatoriga kiradi va ular zamonaviy dermatologiyaning ilmiy tadqiqot ob'ekti bo'lib qolmoqda.

So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, etiologiyasi noma'lum teri kasalliklarining rivojlanishida immun tizimining autoimmun reaksiyalari muhim o'rin tutadi. Teri to'qimalarida immun hujayralar faolligining ortishi, sitokinlar va yallig'lanish mediatorlarining me'yoridan ortiq ishlab chiqarilishi teri hujayralarining normal funksiyasini buzadi. Bu holat surunkali yallig'lanish jarayonlari, epidermal proliferatsiyaning tezlashuvi yoki pigmentatsiya buzilishlari bilan namoyon bo'lishi mumkin. Biroq, ushbu immun o'zgarishlarning birlamchi sababi nima ekanligi hozirgacha aniq ilmiy xulosaga ega emas[4].

Metodlar.

Tadqiqot metodologiyasi nuqtayi nazaridan, etiologiyasi yetarlicha aniqlanmagan teri kasalliklarini o'rganishda kompleks yondashuv qo'llaniladi. Ilmiy izlanishlar davomida klinik kuzatuvlar, laboratoriya tekshiruvlari, immunologik testlar, genetik tahlillar va histopatologik usullardan foydalaniladi. Shuningdek, bemorlarning hayot tarzi, ovqatlanish odatlari, stress darajasi va atrof-muhit sharoitlari ham tahlil qilinadi. Bu usullar orqali kasallikning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar aniqlanadi, biroq aksariyat hollarda ular kasallikning yagona sababini emas, balki murakkab patogenetik zanjirning alohida bo'g'inlarini yoritib beradi[3].

O'tkazilgan klinik va eksperimental tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, etiologiyasi noma'lum teri kasalliklari ko'pincha surunkali kechishga ega bo'lib, remissiya va retsidivlar bilan tavsiflanadi. Masalan, psoriaz bilan og'rigan bemorlarda teri hujayralarining tezkor yangilanishi kuzatiladi, biroq ushbu jarayonni boshlovchi asosiy omil aniqlanmagan[5]. Xuddi shuningdek, vitiligo kasalligida melanotsitlarning yo'qolishi asosiy patogenetik belgi bo'lsa-da, ularning nima sababdan nobud bo'lishi borasida yagona nazariya mavjud emas. Ayrim olimlar autoimmun mexanizmlarni asosiy sabab sifatida ko'rsatsa, boshqalari oksidativ stress yoki nerv tizimi bilan bog'liq omillarni ilgari suradi.

Natijalar.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, bunday kasalliklar bemorlarning hayot sifatiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi. Teri kasalliklari ko'rinadigan sohalarda joylashgani sababli psixologik noqulaylik, ijtimoiy izolyatsiya, o'ziga bo'lgan ishonchning pasayishi va depressiv holatlar tez-tez uchraydi. Ayniqsa, etiologiyasi noma'lum kasalliklarda davolashning to'liq samara bermasligi bemorlarda umidsizlik va ruhiy tushkunlikni kuchaytiradi. Bu holat kasallikning kechishini yanada og'irlashtirib, psixosomatik doirani yuzaga keltiradi.

Muhokama.

Olingan ilmiy ma'lumotlarni muhokama qilish jarayonida aniqlanishicha, etiologiyasi yetarlicha aniqlanmagan teri kasalliklarini tushunishda monofaktorial yondashuv samarasiz hisoblanadi. Aksincha, biopsixosotsial model ushbu kasalliklarning mohiyatini yanada to'liqroq ochib beradi. Ushbu modelga ko'ra, biologik omillar genetik va immun tizimi bilan bog'liq bo'lsa, psixologik omillar stress, emotsional zo'riqish va shaxsiy xususiyatlar bilan izohlanadi, ijtimoiy omillar esa yashash sharoiti, ekologiya va madaniy muhitni o'z ichiga oladi. Bu omillarning o'zaro ta'siri teri kasalliklarining yuzaga kelishi va rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy dermatologiyada etiologiyasi noma'lum teri kasalliklarini davolash asosan simptomatik va patogenetik yo'nalishda olib boriladi. Kortikosteroidlar, immunomodulyatorlar, biologik preparatlar va mahalliy davolash vositalari keng qo'llaniladi. Biroq, asosiy sabab bartaraf etilmagani sababli ushbu davolash usullari

ko‘pincha vaqtinchalik samara beradi. Shu bois, individual yondashuv, bemorning umumiy holatini hisobga olgan holda kompleks terapiya ishlab chiqish muhim hisoblanadi. Psixologik yordam va stressni kamaytirishga qaratilgan choralar ham davolash jarayonining ajralmas qismi bo‘lishi lozim.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, etiologiyasi yetarlicha aniqlanmagan teri kasalliklari dermatologiya fanining eng murakkab va dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Ushbu kasalliklarning kelib chiqish sabablarini aniqlash nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega bo‘lib, samarali davolash va profilaktika strategiyalarini ishlab chiqish imkonini beradi. Ilmiy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ushbu muammoni hal etish uchun tibbiyotning turli sohalari, jumladan, immunologiya, genetika, psixologiya va ekologiya fanlari bilan integratsiyalashgan yondashuv zarur. Kelgusida olib boriladigan keng ko‘lamli, ko‘p markazli tadqiqotlar etiologiyasi noma‘lum teri kasalliklarining mohiyatini chuqurroq anglash va bemorlar hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Ismoilov A.A. Teri kasalliklari: klinik diagnostika va davolash. – Toshkent: Fan, 2019.
2. Xudoyberdiyev R.Sh. Dermatologiyada zamonaviy yondashuvlar. – Toshkent: O‘zbekiston, 2020.
3. Yo‘ldoshev B.M. Psixosomatik kasalliklar va teri patologiyalari. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2017.
4. Axmedova N.N. Immunologiya asoslari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.
5. Rasulov S.T. Autoimmun kasalliklar klinikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.